

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
"доктор"

в област на висше образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1. 2. Педагогика (Теория на възпитанието и
дидактика)

Автор: Ева Димитрова Жечева

Тема: Социално-педагогическа среда за деинституционализирана грижа за деца в услугите от резидентен тип (оценка, мониторинг, развитие)

Научен ръководител: проф. д-р Маргарита Колева

Рецензент: проф. д-р Клавдия Сапунджиева, СУ "Св. Кл. Охридски"

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Ева Жечева е докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Педагогика” на ЮЗУ „Н. Рилски”. Всички етапи по процедурата са спазени, а представените документи са съобразени с Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ. Ева Жечева е магистър по български език и история и е хоноруван преподавател в ЮЗУ. В професионално отношение е заемала различни отговорни държавни позиции, които са приоритетно свързани със социалната сфера и правата на децата. В този смисъл дисертационният труд и неговата тема са логичен резултат и израз на опита и професионалните интереси на докторанта.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертацията е значима не само в социално-педагогически контекст, но и в по-широк социален контекст, като усъвършенстване на модела и процеса на социалните услуги в България. В България има натрупан опит в процеса на деинституционализацията, но все още са налице пропуски и детайли, свързани с възпитателния ресурс и социално-педагогическата среда. В този смисъл изборът на тема е особено актуален и със силен изследователски потенциал.

3. Познаване на проблема

Дисертационният текст обобщава проучванията и изследователската работа на докторанта както в теоретичен, така и в емпиричен план. Показано е много добро познаване на деинституционализираната грижа за деца и осъществяването ѝ като услуга у нас. Фокусът на дисертацията насочва към значението на социално-педагогическата среда за повишаване качеството на деинституализираната грижа за децата в общността. Така се допълва българският модел в това отношение и се акцентира върху социално-педагогическия подход и възпитанието. Това е *реален принос* за социално-педагогическата теория и практика. Анализирани са достатъчно като обем литература, която представя актуалното състояние на проблема. Дисертацията е цялостно изследване по темата, което показва разностранен опит и познание по изследваните проблеми, а също и широка теоретична подготовка.

4. Методика на изследването

Цялостната изследователска концепция е последователно очертана, структурирана, обоснована и с ясно формулирани цели и задачи, хипотези. Обектът, предметът, целта и задачите са прецизно формулирани и са изведени на основата на качествен теоретико-емпиричен анализ. Използвана е Комплексна методика от изследователски процедури, които съответстват на етапите на изследването и включват: социологическо проучване; включено наблюдение в услугите; експертна оценка чрез прилагане на три оценъчни карти (общо 580) – за ръководители на услугата, за специалисти и за персонал в 124 услуги от резидентен тип; статистическо проучване; статистически методи; фокус група; SWOT анализ и др. Оценката е на базата на изведени критерии, показатели и индикатори. Трябва да открие и мащабният териториален обхват на основното, констатиращо изследване – 31 общини – областни градове, общини от среден тип и малки общини.

5. Структура и характеристика на дисертационния труд

В структурно отношение дисертацията се състои от въведение, четири глави, заключения и изводи, приноси, публикации, литература и приложения – 242 страници.

Теоретичната част е представена в първа и втора глава, като се анализират проблемите за правата на детето и процесите на институционализация и деинституционализация. Очертана е картината, свързана с правата на детето като инструмент за защита, със социално-педагогическата среда като фактор за развитие и възпитание, с политиките за закрила на детето и т.н. Изведени са основните акценти на историята, практиката и въздействието на процесите на институционализация и деинституционализация – в международен и в български контекст. В

резултат се достига до разбирането, че деинституализацията на грижата за деца е „мисия на съвремието”, която е насочена към създаването на подходяща за детското развитие среда. Това е *реален концептуален принос*.

Трета глава представя анализите от констатиращото изследване и по-конкретно услугите от резидентен тип – Центрове за настаняване от семеен тип. Проучени са и обществените нагласи относно процесите на институционализация и деинституционализация във всички 28 области на страната – общо 6200 респондента. Очертан е профилът на услугите от резидентен тип и е извършен мониторинг на социалните услуги от резидентен тип – ЦНДСТ и ЦНСТДМУ. Анализът включва редица нормативни документи и богати емпирични данни от отговорите по оценъчните карти. Допълнителни данни за положителните страни и минусите са получени от SWOT анализа във фокус група, която включва различни компетентни участници. Този анализ улеснява разработването на Концептуален модел на независим мониторинг на социално-педагогическата среда в услуги от резидентен тип – четвърта глава. Това е *реален принос* за педагогическата практика, защото се преодолява съществуващият пропуск по отношение на възпитанието и то се извежда като приоритет. Моделът разписва насоките и условията за оптималното развитие на децата и тяхната социализация. Очертани са и практиките, организацията и съдържанието на социално-педагогическата среда. Специално внимание е отделено на ролята на националния омбудсман и неговите функции за защита на правата на детето. Всъщност това е модел за независим мониторинг от институцията на омбудсмана. Това е *реален принос*, тъй като са посочени конкретните стъпки за реализиране на независимия мониторинг на омбудсмана и са изведени конкретните елементи на модела. Фокусът на Модела е в стремежа за доказване на наличието на социално-педагогическа среда за грижа, както и на специалисти, които поставят в центъра на работата си детето и неговите

интереси, подкрепят семейството и го включват в процеса на грижа. Моделът е в съзвучие с функциите на омбудсмана и инструментите, които институцията използва. Чрез него се допълват и обогатяват възможностите за развитие и социализация на децата, отглеждани в средата на услугите от резидентен тип.

В заключение са изведени изводи и обобщения, които съответстват и следват от текста на дисертацията и са съществени за социално-педагогическата теория и практика. Обосновани са и са потвърдени предположенията от хипотезите, като цялото изследване обосновано показва значението на социално-педагогическата среда за качеството на грижа при услугите от резидентен тип. Обобщени са няколко водещи аспекти за промяна на модела за деинституционализирана грижа за децата. Те имат холистична насоченост, тъй като обхващат предметно-пространствените измерения, комуникативно-социалните измерения, психолого-педагогическите измерения и нормативно-управленските измерения. Това е *реален принос*.

6. Преценка на приносите и авторството на докторанта

Дисертацията е лично дело на докторанта, а текстът коректно представя автори, резултати, позовавания.

Изведените приноси са коректни и много добре обосновани, макар че биха могли да са по-обобщени. Трудът очертава *ново за педагогиката изследователско поле*, свързано с необходимостта от специфична социално-педагогическа среда, която да осигурява пълноценното развитие на децата при услугите от резидентен тип. Сама по себе си тази идея е *принос*, който е съзвучен със съвременните социално-педагогически практики и възгледите за възпитание и социализация. По-конкретно, обобщените приноси са:

1. Поставянето, като научно-изследователски проблем и концептуализирането на идеята за необходимостта от осигуряването на социално-педагогическа среда при услугите от резидентен тип.

2. Представен и анализиран е Българският модел за деинституционализирана грижа, като са разкрити ресурси за усъвършенстването му по посока на основния фокус на дисертацията.

3. Представен е профилът и необходимите компетенции на включените в системата за грижи педагогически специалисти, очертани са аспектите на процеса на деинституциализираната грижа и е проектирана системата от ресурси за конструирането и осигуряването на социално-педагогическа среда при услугите от резидентен тип.

4. Изведен е и е обоснован Концептуален модел за независим мониторинг при услугите от резидентен тип от институцията на Омбудсмана, с което се обогатяват възможностите за осъществяването на качествена грижа за децата.

7. Автореферат и публикации

Авторефератът отразява основните постижения на труда и е достатъчно подробен. Налице са 5 самостоятелни публикации от различен научен жанр.

8. Бележки и препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам едно още по-изявено популяризиране на Модела за независим мониторинг в услугите от резидентен тип, както и публикуването на ръководство/помагало за подготовка на студентите по социална педагогика и социални дейности, насочено към визията и уменията им за

осъществяване на социално-педагогическата среда при услугите от резидентен тип.

Въпрос: С какво си обяснявате заключението- с. 233, че „обществото все още не е достатъчно наясно и подкрепящо децата в риск, както и приемането на услугите от резидентен тип като малък семеен дом за деца”?
И: Какво трябва да се предприеме – най-вече от социално-педагогическа гледна точка - за преодоляването на това отношение?

Обобщение: Дисертацията поставя и изследва особено актуален и значим за педагогическата теория и практика проблем. Изследването има всички качества на дисертационен труд и показва както научните търсения, така и професионалния опит и компетентностите на докторанта. Резултатите и изводите имат конкретно научно-практическо значение за реализиране на идеята за осигуряване на социално-педагогическа среда за деинституционализираната грижа в услугите от резидентен тип.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на посочените достойнства и научни приноси, давам своята *положителна оценка* и предлагам на уважаемото научно жури *да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Ева Димитрова Жечева в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

04. 06. 2020 г.

проф. дпн Клавдия Сапунджиева